

חרקירי

רן יגיל: הרביניסט האחרון, הוצאת הקיבוץ המאוחד סדרת "אות הזמן" בעריכת דן שביט 2006, 137 עמ'

בשיר 'טייס אירי צופה אל פני מותו' כותב ויליאם באטלר ייטס: "ידעתי: גורלי חונה/ במרום רקיע מעבוע. / את אויבי איני שונא, / את אוהבי איני אוהב..."; בהמשך הוא יגיד: "...לא חוק שלחני להמריא, / לא צו מנהיג ולא אומה. / אותי רק מין כיסוף הריץ / אל המרומים למלחמה...". השורות האלה (בתרגומו של דוד אבידן) תגו מעלי בשעה שקראתי את הרביניסט האחרון, ספרו של רן יגיל.

יאמר מיד: זוהי אסוציאציה פרטית. קילקרטן קרוס משירו של ייטס רחוקה מאוד מרחוב איבן גבירול בתל אביב, הגורל האירי לא תמיד מתכתב עם הגורל הישראלי וגם ההכרזה שאת "אויבי איני שונא" אינה עוברת את סף הרביניסט האחרון, ובכל זאת, מאיר כהן גיבור הספר הוא טייס לשעבר ולמשימה שהוא מסמן לעצמו "רק מין כיסוף הריץ".

רן יגיל סלל לו מסלול המראה שאי אפשר לטעות באספלט המציאות שבו. הוא הניח את ידיו של מאיר כהן על הגה המטוס המטאפורי שיטיס אותו לטיסתו האחרונה. הוא, יש לומר, מתכנן לרצוח את יגאל עמיר, ובמשך 137 עמודים מתפענחת לעיני הקוראים וריאציה מרתקת למילה חרקירי. יגיל יודע מראש שזוהו מסלול התרסקות. לאורך כל העלילה הוא מציב מכוניות לכיבי אש, ניידות ואמבולנסים כמעט באותו נוהל בו מחכים בשדות תעופה לנחיתות אונס. יגיל יודע שהקופסה השחורה לא תגלה יותר מדי פרטים טכניים, אבל היא תגלה את מה שניסח ייטס בשורות האחרונות של השיר שציטטתי קודם: "רבות הרהרתי והחוויר / לי: ריק והבל העתיד. / אך הבל הוא גם העבר / מול החיים והמתים".

הידיעה הזאת הופכת את הרביניסט האחרון לספר הכתוב באזור הדמדומים שבין המציאות שאיתה אפשר, למשל, ללכת לחנות פרחים ולקנות זר וזכרון לרבין, לבין התחושה שהכרוניקה הכאילו ידועה מראש היא משל. משל על טקס החזרת החרבות לאפסנאות הדון-קישוטית.

מאיר כהן הוא חלק מתמונה קבוצתית עם אקדה. במחסנית של האקדה מצוחצחים הכדורים שחוק המכוון מכוון אותם לגופו של יגאל עמיר. תחילה רוצה מאיר לעשות זאת מקרוב, להריח את הדם. אחר כך הוא מחליט להרוג מרחוק "ויתרתי", הוא משגן לעצמו, "על המבט שלו, על החיוך המעצבן שלו, לטובת הפגיעה המדויקת וההסתלקות מהמקום כמו גנב".

מהבחינה הבלשית רן יגיל תופר את הפרטים היטב, כולל הביקור המצמרר בגן הילדים של אם הרוצח. מהבחינה המשפחתית מאיר כהן הוא בעיקר אח של בני המרפד את העלילה בעוד חתיכת גורל והשיחה שבה מעלה בני את ההשערה מדוע למאיר אין ילדים

חרב פיפיות של כאב אמיתי. האכזרי והקוקטי, הדמע והצחוק, ההתרסה והגעגועים, הנקמה והכניעה, האימה והרוך מפרנסים את שיריה של ציפי שחרור. האמירה החשופה, המדממת, בבחינת "כזאת אני", עוברת גם דרך דימויים נועזים ואותנטיים השאובים מן הקיום הנשי. הנה אחת שנחרתת היטב בזיכרון: "אני כמו שליה / קודם נולדת ממני אהבה / ואחריה דמים, / כי יש לי דם ברגשות. / ככה אני מתאהבת / וככה מתנפצת / ושותתת". המילים "אהבה" ו"גוף" דומיננטיות מאוד. לפעמים האהבה היא "בשתיקה כנועה / עד הגרון". וישנו גם וידוי חזק: "אני רוצחת אהבה ומבכה אותה". ומנגד - יש לכאורה "עונה שנייה לאהבה", שבה "הוא מגלה לה / את נשירת העץ" ואת "בדידות הרחוב / היא מתפעלת / מגילוי אהבתה. // ויש להם אומץ להתחיל". אך קשה לא לחוש בספק המנקר ובאירוניה הכואבת. גם בלאו הכי זמן האהבה קצוב: "אחר כך נטמעת בשכחה / כמו עשן / של מעבורת לילה". ומאחר ש"פקעות לענה / היא האהבה", אחת דינה להיקטל.

האהבה "מגביה עלי שררה / ודונית / קמוצת יד" כותבת ציפי שחרור. ואמנם, כזה הוא כוחה, גם בהיבטה המתעתע וההרסני; ולמרות אי הנחת ממנה, המשוררת לא תוותר עליה. ארעיותה לא תמנע ממנה לאחוז עוד קצת בשוליה לפני היעלמה ואף לברוח למרחקים עם "שבריר האור בחיקי", כי בדומה לפאטה מורגנה "יש לשבריר האור כוח לגדול" לזמן מה.

אבל לא בכדי נאמר שהזיכרון מהאהבה מאריך ימים יותר מן האהבה: "אני זוכרת ריחות / כמו זיכרון נכפה. / מריחה ומחרחרת / ומכפילה זיכרונות". חוויית היחד הווגית עלולה להיות מחניקה לא פחות מחוויית הבדידות. האהבה מייסרת הן בחסרונה והן בנוכחותה. כמובן שכבלים יכולים להתפרש גם כמחויביות למיניהן, או כחשיפה המונעת פרטיות. לכן לעתים קרובות "הריקות המופלאה" לא די שכבר אינם בגדר איום, אלא אף הופכים למצרך מבוקש ולמפלט חינוי מנוכחותו המעיקה של הזולת. שוב ושוב מתחדד הדחף לעוף כציפור "חופשייה מאהבה". מחוו הבריחה יכול להיות לא פעם גם היש הלא מושלם: "הנה יש חיים טובים גם במה שניתן / לחשוב אותם צחנה", שהיא אותו "ריח טחב מתוק / שהבתים הישנים מוצרים כל יום מחדש".

הדמות הנשית בשירים חוזה את מרחקי הגעגוע ("זרות מתוקה") אבל גם כמהה לקרבת הבית המוצק והיציב, בית פיזי ומטאפורי. היא "חיה עירונית" ועם זאת מתגעגעת לנופי טבע. היא כורכת יחד 'אני', 'את' ו'היא', אשה אהובה, אם, הרה, יולדת ומיניקה, רואה ונראית, קשובה ודרוכה לגוף ולמתרחש בו ובקרבנו: "אני תופסת בגופי / חוקי טבע המעידים עלי אמת / והגוף מתבונן בי ואני בו, / יחד אנחנו מתמוססים". מדי פעם קולט המבט השתקפויות אחרות, קוטביות: פעם זאת אשת חשק "ייסמינה / נאת מדבר / סהרורית / בסהרה. / כמו אשה להוטה" ופעם נמשך המבט דווקא לדמות הסגופה של אמילי דיקנסון וניירות הוויפאסאנה,

היא, בעיני, אחד מרגעי השיא של הספר הזה. מבחינת הנוף הספר מנוקד בתיאורים גפלאים של עיר הבירה תל אביב (בעיקר הקטע על בית הכנסת החסידי ברחוב ביאליק). כל אחד מהצירים האלה יכול היה להפוך מדרך עפר לאוטוסטרדה, אבל רן יגיל בחר בצדק רב לסמן אותם כמסלולים מקבילים בדרך אחת, שבה הרמזורים מהבהבים בצבעי התסכול. זהו צבע חלומותיו של מאיר כהן, זהו צבעה של התחושה שהמדינה עדיין מתבוססת בדם הרצח, זוהי הקורדיינטה שלאורכה ממריא הטייס האירי אל מותו, וזהו גם הצבע שלאורו מתנהל הספר החזק הזה.

רני סומק

חופן מילים של בשר חם

ציפי שחרור: עונה שנייה לאהבה - מבחר שירים וחדשים, עקד 2006, 237 עמ'

חשיבותו של כל כינוס בכך שהוא מאפשר ראייה רטרואספקטיבית רחבה של היצירה והבנה עמוקה יותר של רכיביה וכיווני התפתחותה. מבחר הוא מעין יציאה למסע היכרות מחדש עם האני השירי, והוא מאפשר אינטראקציה בין ההתבוננות של הקורא לבין זו של הכותב. עונה שנייה לאהבה מאת ציפי שחרור הוא כינוס של כשלושים שנות שירה, והוא חובק גם שירים חדשים ומסה מקיפה ומאירת עיניים של נורית גוברין. ספרה הראשון של ציפי שחרור כשכולם הולכים יצא ב-1974 'בעקד', ומאו פרסמה עשרים ושישה ספרים, בתוכם ספרי שירה וספרי ילדים ונוער וכן קובץ סיפורים. המפגש המחודש עם שיריה עושה לקראת מה ששירה טובה יכולה לעשות: היא אינה מרפה, כי השלווה ממנה והלאה. מדובר בשירה, שאמירותיה המעורטלות קורעות צעיפים ופרגודים - ובבטנה

שיריה של ציפי שחרור משדרים לא רק בתדר האישי. במתכוון או שלא במתכוון הם נקלטים היטב גם בערוצים אחרים, המשדרים ברמות קיומיות שונות. שירי המסע להודו, או שירים כמו 'מהפכה' ו'חייל בכה ברדיו' אולי מסמנים את הכיוונים הנוספים, שאליהם עשויה שירה זו להגיע בעתיד. ■

יערה בן-דוד

צומחת מתוך פרדוקס וקונפליקט. ואכן, אחד המאפיינים הבולטים כאן הוא המפגש הבו-זמני של הרגשות הסותרים, הצומחים מן הרקע הביוגרפי. אחד מאלה הוא האשליה והתפוגגותה. ואם לדבר על התפתחות בשירים, הרי היא קיימת בעיקר "בהתחזקות כוח הביטוי, בהעזה, בהעמקה, ביכולת".

שהשתיקה והעדר התשוקה מיפים אותן. בהתאם לכך, גם האמת המשוררית של ציפי שחרור נמצאת בקצוות של רגשות סותרים ומוקצנים, מכיוון שאינה גורסת את דרך הביניים ("מדי בוקר אני עוקרת שורשי זעם"). השיר עצמו הוא בעצם מעשה אהבה אינטנסיבי. הביטויים הארספואטיים, המצויים כאן לרוב, בעיקר בשירים החדשים, רוויים ארוטיקה חזקה: "הנה אני מדופדפת כספר / הרטב ת'אצבע ודפדף. / אני סוערת במילים / רוטטת בשורות / נשכבת כמו דימוי / מסללת בעשן / מוזה בלי פילטר / חופנת בקפלי המצאות / ועגבותי חרוזים זה לזה / עוצמה פואטית". בכתיבת השיר היא מעניקה למילים ישות חיה ודינמית, רותמת אותן לצרכיה: "אני רוקחת מילים / ומתפנקת ביניהן / כמו סימני פיסוק". ומהי שירת אמת אם לא "חופן מילים של בשר חם" החצובות מן הקרביים?

במסגרת המאלפת "ציפור הלומה" בסוף הספר בוחנת נורית גוברין את קולה המיוחד של ציפי שחרור על רקע חוויות התשתית של שירת בני דורה, ובכלל זה של שירת הנשים בארץ. בחינת הביוגרפיה של המשוררת מאפשרת להעמיק את הקשב ביצירתה, המושפעת בין היתר גם מחוויות משפחתיות קשות. נבדקים בה עקבות התנ"ך וכן החותם החזק של דליה רביקוביץ ויונה וולך.

מקום נרחב במסה מוקדש למוטיב הציפור, המעוגן בכפל שמותיה של המשוררת. כמה משירי הציפורים החזקים והעשירים ביותר שלה מצויים בקובץ "מרד הציפורים", שבחלקם מזכירים ממש את סרטו של היצ'קוק. באחד מהם ('עורבים') תמונה מרטיטה: "יונה תמה עירומה" מסתבכת בתיל והעורבים, כסמל גברי, קורעים אותה. בחינת גלגוליו של מוטיב הציפור לאורך השנים מביא את החוקרת למסקנה, שהמאמץ להשתחרר ממנו מצליח חלקית בלבד.

בעומדה על מאפייני השירים, מציינת גוברין שהם "שומרים על איזו אי-מובנות בסיסית, ואינם מתפענחים עד תום... מציאות החיים המתוארת בהם היא כל כך קשה, עד שאין אפשרות אלא לעמעם את שהתרחש, לעטוף אותו בצעיפים, ולבטא את הסיטוים על דרך ההסוואה הכבדה". שירה טובה

אברהם זיגמן

בקשה אישית

תפלות שלא נתקבלו
הן מלאכים נכים
שמעו בפתח
ונקשו
לנגי אור מתפוררים
ברוח.

יכלתי

לבצע ערוי טל

באותיות המתות

להקריא

על מלים מקנפות

במרחבים מרהיבים

מתקן ויפי

להמשיך

עלומים ברחובות קריה מקמטת

לחפות

בהינזמה לבנה של חסד, מנקדת

בפרחי רחמים

להיות

שתף במעשה בראשית.

רק תן לי חלון, או תרה

או לפחות תריץ קטן

פתוח.

משהלכתי
שוב לא יכלתי לשוב
שכן
כשחסרתי אותך
חסרתי בכל הליכותי
ואיך אשוב
ואני
מתמצט
כמו ירח.

בצורת

הגשם שנפל
בצת מלוי תפקידו
הניח אתריו
אדמה קיצית, נואשת
מפסקת
תלמים רצים לארץ
מנסים להשיג עננים נסוגים
אדמה בלתי פתורה.
תזכרת לך
שאת
עדין תיבת לי
את
סוף הספור.